

Poštnina
pavšalirana.Uredništvo
in
upravnništvo
lista je
v Ljubljani
Breg št. 12.
Telefon 119.

AVTONOMIST

Glasilo „Združenja slovenskih avtonomistov“.

Izhaja vsako soboto.

Celoletna na-
ročnina 50 — D
mesečna 4 — „
Inozemstvo ce-
loletno 100 D.Posamezne
številke se ra-
čunijo po 1 DinInserati
se računajo:
pol str. 350 D.
manjši soraz-
merno. — Pri
malih oglasih
beseda 25 p.

Kaj hočemo?

Lastno zakonodajo na lastnih tleh vzrastlega sloven-
skega ljudstva!

Revolucija v Bolgariji.

Pretekli teden je nenadoma izbruhnila revolucija v Bolgariji. Uporniki so zasedli vsa javna poslopja, vzeli vse urade v svoje roke, prejšnje ministre so zaprli (kolikor jih ni pravočasno pobegnilo) in ustanovili so novo vlado.

Na stran revolucionarjev je stopil tudi bolgarski car Boris, ki je novo vlado pripoznal in izdal oklic na narod, v katerem grozi vsakemu s smrtjo, kdor se ne bi novi vladi pokoril.

Posrečilo pa se je pobegniti prejšnjemu ministrskemu predsedniku Stambolijskemu, voditelju velike in močne kmečke stranke na Bolgarskem. Stambolijski sedaj organizira močan odpor kmetov proti novi vladi in za enkrat se še ne da nič reči, čegava bo končno zmaga.

Kakor v vsaki revoluciji tako opazujemo lahko tudi v revoluciji na Bolgarskem pojav, kako se združijo vsi nezadovoljneži v sovražstvo proti obstoječemu stanju stvari, čeprav so si med seboj zelo nasprotni. Vsak nezadovoljnejš pač pričakuje, da se bo revolucija razvila ravno na njegovo stran.

S staro vlado je bil nezadovoljen v prvi vrsti car Boris. Stambolijski je pripravil novo ustavo, ki bi carjeve predpravice zelo omejila in dala vso oblast v roke ljudstvu. To seveda nobenemu carju ne bi bilo prav, čeprav je to popolnoma pravilno. Bolgarski car naj bi bil vesel, da je sploh še car.

Car Boris je našel oporo pri raznih oficirjih, ki so jih morali Bolgari po mirovni pogodbi odpustiti iz službe. Kar zopet dokazuje, da sta monarhizem in militarizem tesno zvezana.

Proti stari vladi so dalje nastopili pod krinko »nacionalizma« meščanski krogi, zlasti oni iz vrst tiste inteligence, ki vedno samo »živijo« vpije, in vedno obeta delo »za narod«, ne naredi pa nikoli nič, kakor to vidimo tudi v drugih deželah, izvzemši — Slovenijo.

S temi so se združili takozvani »makedonstvujušči«, ki upajo, da jim bo nova vlada bolj naklonjena kot stara in da bo takoj začela z vojsko za pridobitev Makedonije. Vprašanje pa je, če bi bili Makedonci zadovoljni s tako rešitvijo svoje usode, kajti mnogi Makedonci pravijo: »Makedonija Makedoncem« in ti imajo prav.

Komunisti zopet upajo, da se bo revolucija prevrgla iz politične revolucije v socialno in da bodo oni tisti, ki bodo končno želi.

Zanimivo pa je opazovati, kako se vesele prevrata v Bolgariji politični krogi na Madžarskem. Tudi nemški listi zelo prijazno pišejo o novi bolgarski vladi. Iz tega se vidi, da takozvane »premagan« države smatrajo revolucijo na Bolgarskem za začetek velike revanše, ki mora prej ali slej priti.

Nekoliko bridkih skrbi pa dela vsem skupaj Stambolijski s svojimi kmeti. Če zmaga on, bo car Boris nekoliko nehal biti car, kar bi pomenilo za ves Balkan veliko olajšavo in storjen bi bil velik korak naprej do ustvaritve republikanskih Zveznih držav balkanskih.

Važno je tudi, kakšno stališče bo zavzela napram revoluciji v Bolgariji Evropa in velesile. Od njihovega držanja je mnogo odvisno, zlasti od držanja Anglije, ki ima na Balkanu svojo posebno politiko.

O „preporodovskem“ gibanju.

Naslednji sestavek smo prejeli od odlične strani kot skromen prispevek k zgodovini onega predvojnega gibanja v Sloveniji med slovensko omladino, ki bi ga tako radi nekateri »narodni prvoboritelji« izkoristili v svoje politične svrhe. Sestavek navaja le gola in resnična dejstva, zato ga drage volje priobčujemo.

Po pokopu v domači zemlji judenburških revolucionarjev in »Preporodovca« Ivana Endlicherja je na mestu nekaj zgodovinskih ugotovitev o tokoimenovanem »preporodovskem« gibanju. Potrebno je to zategadelj, ker se po časopisju daje temu gibanju drugačen značaj, kot ga je v resnici imelo.

»Preporodovsko« gibanje se je začelo že l. 1911. Tedaj se je ustanovila nasprotno dotedanjim dijaškim organizacijam, ki so se bavile le s kulturnobojnimi in narodno-brambenimi vprašanji, nova organizacija dijaštva, ki je propagirala razbitje avstroogrške monarhije, osvoboditev njenih narodov in ustanovitev »samostojne države jugoslovanskih narodov«. Duševni oče te organizacije je bil pokojni Franc Fabjančič, tedaj pravnik na Dunaju. Organizacija je bila razširjena v ljubljanskih srednjih šolah. Njeni glavni propagatorji so bili: Vladislav Fabjančič, Stanko Tominec, Vinko Zorec, Danilo Majaron, France Tavčar itd. Ta mladina je tekom mesecev pridobila za svojo ideologijo tudi ljubljansko narodnoradikalno dijaštvo, ki so ga vodili Avgust Jenko, Janko Kos, Evgen Lovšin, Silvin Pakiž in Šmale.

List »Preporod« je začel izhajati l. novembra l. 1912. Prvo številko je uredil Janko Kos, pozneje pa deloma pokojni Avgust Jenko,

deloma pa bodoči komunistični poslanec, tedanji modroslovec Vladislav Fabjančič. Glavni sotrudniki »Preporoda« so bili: bodoči komunistični poslanec, tedanji medicinec Lovro Klemenčič, ki se je podpisoval L. K. ali samo K.; pokojni Avgust Jenko, modroslovec, ki se je podpisoval Nare Sanov; pokojni Franc Fabjančič, ki se je podpisoval F. F.; Vladislav Fabjančič, ki se je podpisoval V. F. ali V. F. Brzin; filozof Juš Kozak (Jelanov); srednješolec Janko Kos (Ivan Jankovič); pravnik Franc Lipah (Branko); današnji ljubljanski socijalistični občinski odbornik Andrej Lah (Alah), tedaj medicinec; pokojni profesor Jože Berce (G.); srednješolec Janže Novak (anž-); srednješolec Ferdo Kozak (Lazar).

»Preporod« je izdajal sledeči konzorcij: Avgust Jenko, Franc Fabjančič, Vladislav Fabjančič in Vinko Zorec. Odgovorni uredniki so bili po vrsti: Franc Brozovič, Stanko Svetina, Vladimir Svetek.

»Preporod« je bil glasilo tajne revolucionarne organizacije kladivarjev in kovačev. »Kladivarji« so bili vodstvo, »kovači« pa člani. Ta imena so vzeta iz Župančičeve pesmi »Mi, kar nas je kovačev...« Kladivarji so bili: Franc Fabjančič, ki je padel pod Krnom l. 1915.; profesor Jože Bree, ki je padel l. 1914. v Galiciji; Avgust Jenko, ki je padel kot dobrovoljec v srbski armadi l. 1914. v bitki na Ceru v Srbiji (ne pa na Romanji planini v Bosni, kot so te dni poročali časopisi); Vladislav Fabjančič, Lovro Klemenčič, malo pozneje tudi Juš Kozak. Samo odbor kladivarjev je imel zvezo z »Narodno Odbrano« v Belgradu in tudi z Rusijo, kamor je poslal svojega člana Lovra Klemenčiča. Glavni »kovači« so bili: vsi zgoraj naštetih sotrudniki »Preporoda«, dalje

LISTEK.

2

Kmečki punt.

Hrvaško napisal Avgust Senoa.

„Glej ga no, kako je gospod kraljevski sodnik milostljiv proti meni, ubogi vdovi! Poleg vseh drugih svojih prevažnih poslov ni v tem burnem času niti tega pozabil. Da, da! Lani osemnajsti dan oktobra je zapustil moj premilostni gospod Andrej ta svet in mene ubogo — in ravno v najhujših časih. In mojega milega sorodnika še sedaj boli plemenito srce. Res dobra duša, hvala mu za to! Toda povejte mi, plemeniti gospod, ali ste se podali na tako dolgo pot samo zato, da mi prinesete žalostne solze svojega gospodarja? Ali vam ni ničesar govoril o kakih drugih poslih?“

„Je, milostna gospa; gospod kraljevski sodnik me je poslal zaradi grada Susjeda in gornje Stubice, ali se ne bi dalo skupno gospodarstvo boljše urediti.“

„Vidiš no, ljubo mi je, da se je gospod Andrej spametoval dasi pozno, pa vendar enkrat. Ko sem pokopala svojega pokojnega soproga, sem takoj poslala pismo Andreju Batoru, naj mi pomaga, ker mi je sorodnik in mi je Susjed in Stubica tako skupno imetje moje in njegove rodbine; pozneje sem mu pisala še kakih desetkrat, toda odgovora ni bilo nobenega. Namesto pomoči mi je poslal celo škodo, ker je poslal svojega upravitelja, nekega Jurja Svesvetiča, ki pa bi se po pravici moral imenovati Svesvražič. Ta bajtar, ki nima niti dveh parov volov, a se je napihnil, ker je njegov brat Štefan za-

grebški kanonik, kakor da ima gradove Zrinjskih in grb Frankopanov. Odkar je prišel sem na Susjed kakor kozel na vrt, se šopiri kakor kak gospodar, meče mi polena pod noge in me pleni prav pred mojim nosom, kakor da je vse last Batorova in jaz s svojimi ubogimi črvički tukaj milostno puščena na hrani in stanovanju.“

„Oprostite, milostna gospa!“ je odvrnil nekoliko nemirno Madžar, ki mu ta pridiga nikakor ni bila po volji.

„Pustite me, da končam, gospod Palffy.“ je ostro odsekala gospa Uršula. „Vse morate čuti, potem šele soditi. Gospod Svesvetički, pravim vam, je pravi razbojnik, povrh pa ima še dva zvesta pomagača, Janka Horvata in Nikolo Golubiča. Vsak čas mi pride v grad kak ubog kmet, da se potoži meni, svoji gospé. Ta besna četa hodi s puško in sabljo nad mirne kmete in pleni brez obzira. Nekemu mojemu kmetu na Krapini so porušili mlin, drugemu v Jakovlju so odnesli vse žito, v selu Trgovini, tukaj prav pod gradom, pa je Svesvetički upravitelju odvezel zase dve najlepši kravi. Poklicala sem ga na odgovor, češ da bom šla s silo nanj, toda on me je zasmehoval, da se babe ne boji in da so gradu Batori gospodarji. In potem je vse puške in topove in smodnik dejal pod ključ, dasi je tudi to orožje skupna last. Ves pridelek se mora enako razdeliti, seveda! Svesvetički me goljufa pri žitu, senu in vinu, in če se pritožujem, smeje kriči, da za njega ni ne sodnije in ne zakona, ker je njegov gospodar najvišji sodnik, ki mu babja pravda ne more škoditi.“

„Toda verujte, milostna gospa,“ jo je prekinil Madžar, „da se to ne godi po volji mojega velemožnega gospodarja.“

„Ni res, gospod Palffy,“ je zakričala gospa in oči so se ji še bolj zaiskrile, „ni res. Ali vam nisem rekla, da sem svojemu sorodniku, gospodu Andreju vse na tanko opisala, toda on ni niti mignil, pač pa mi je ta brezbožni Svesvetički pokazal pismo, v katerem ga Bator hvali in da se naj ne ozira na moje pritožbe. No, kaj pravite na to, plemeniti poslanec moj?“ je kliknila Uršula in naglo vstala, pri tem pa ošinila Madžara s takim pogledom, da je povsesil oči in zmeden molčal.

„Z mano,“ je dejala Uršula s trepetajočim glasom in se postavila pred poslanca, „ni slabo črešenj zobati, če si pošten, toda če kdo za hrbotom spletarki, pozabim da sem ženska, in moja volja je močna, močnejša ko gospod Bator, ta prvi pravičnik ogrske krone. Nad sto let že sedimo Heningovci na Susjedu in Stubici, nad sto let smo že tukaj gospodarji. Poglejte si ono žensko sliko nad pečjo — to je nesrečna Dora iz starega hrvaškega rodu Arlandovcev, ki se je omožila z Andrejem Heningom prvim in svojemu rodu zapustila grada Susjed in Stubico; njena vnučka Kata, mati mojega moža, pa je vzela gospoda Teuffenbacha, na čigar ime je bilo preneseno imetje Heningov. Dovolj sva se moj pokojni mož in jaz trudila in potrošila denarja, da sva rešila Susjed in Stubico iz rok razbojniških velikašev, ki so od novega kralja Ferdinanda izcignili darilne listine. Iz najine dedščine sva srečno izrinila vsiljenca Španca Pedra de Laze, nasilnega škofa Simona Erdöda, luteranskega barona Ivana Ungnada, generala Kocijanarja, in ko je temu izdajniku knez Nikola Zrinjski po pravici razklal črepinjo, je vse imetje pograbil kraljevski fiskus, iz čegar krempeljev sva s težavo izvila vsaj Susjed in Stubico, Želin pa sva morala pustiti v rokah roparja Bakača. Toliko

pravnik France Čoš, slikar Ferdo Vesel, pravnik Ivan Žgajnar, medicinalec Ambrožič, filozofi Brodar, Sedmak, Filip Uratnik (sedanji socialista) in mnogo drugih. Simpatizerji preporodovskega gibanja so bili med drugimi: Oton Zupančič, Vladimir Levstik, skladatelj Lavjovic.

Srednješolska organizacija, ki so jo vodili Ivan Endlicher, Janže Novak, Evgen Lovšin, Adolf Ponikvar, ... Šmale, Silvin Pakiž, Janko Kos in drugi, je potom enega ali več članov stala v zvezi z vodstvom organizacije klavarjev in kovačev. Ta srednješolska organizacija je bila razširjena po vseh slovenskih srednjih šolah.

Denarno so »Preporod« najizdatnejše podpirali pokojni Avgust Jenko; dr. Ivan Dimnik, odvetnik v Krškem; pokojni profesor Jože Bree in še več drugih. »Narodna Odrbana« je dvakrat nakazala za »Preporod« prispevek, ki ni pokrival niti ene petine stroškov. »Preporod« se je torej vzdrževal iz slovenske požrtvovalnosti.

Politična in kulturna ideologija »Preporoda«. »Preporod« je propagiral osvoboditev in združenje v samostojni državi vseh Slovencev, Hrvatov, Srbov in Bolgarov. Revolucionarni boj proti avstroogrski monarhiji je bila pot, ki naj bi vodila k temu cilju. »Preporod« ni bil nikdar nacionalističen v smislu današnjih »jugoslovanskih nacionalistov«, kajti v njem je vol Bakunin in Krapotkinov duh. Bil je

odločen nasprotnik ilirizma, kakršnega je zastopal profesor Hešič. O tem jasno govori Jenkov (Nare Sanov) članek v št. 5., kjer stoji: »Nismo Ilirci, niti pokriti niti odkriti in nismo še zapustili slovenskega tabora. Nismo si svesti niti ene besede, niti enega dejanja, s katerim bi skušali oživetil ilirsko gibanje... (razprto v originalu). Zavračamo odločno vsako nasilno jezikovno ujedinjenje, ker smo prepričani, da rodi nasilje in umeten razvoj v življenju narodovem največje zlo; zakaj narod je organizem in kot tak more uspevati le v tistem miljeju in pod tistimi pogoji, za katere je ustvarjen.« »Preporod« se je v tem oziru izjavljal za naravni razvoj, njemu je bila glavna politična stran problema, to je razbitje Avstrije in ustvaritev jugoslovanske samostojne države, kjer bodo živeli Slovenci, Hrvatje, Srbi in Bolgari kot enakopravni bratje.

Preporodovski gibanje je bilo popolnoma samostojno in neodvisno od sleherne politične stranke. To odseva iz vseh števil »Preporoda«. Prav izrečno pa je to povedano v 9. številki v uvodniku, ki ga je napisal K. (Lovro Klemenčič). Ker so nekateri mislili, da to gibanje podpira narodno-napredna stranka, je »Preporod« ostro odgovoril: »Narodno-napredna stranka je nam izmed vseh obstoječih najbolj tuja, ker je najbolj neslovenska.« (Št. 9. str. 2.)

Toliko pojasnila za danes o »Preporodu«.

Misli.

Od 16. stoletja dalje razvijamo Slovenci svoj jezik in svojo književnost ter se iz brezlike množice oblikujemo v kulturno skupnost. Na tem dejstvu, ki ga je ustvarila zgodovina, zidamo dalje, ker hočemo imeti solidna tla pod seboj. Vezi med nami in ostalimi južnimi Slovani so bile zdaj večje, zdaj manjše, kakor so bile pač prilike, v katerih smo živeli in katerih nismo ustvarjali sami. Ko pa je napačila doba našega narodnega preporoda, se je samotvorno vedno bolj začela uveljavljati tudi južnoslovanska misel. Naši veliki možje, kakor Prešeren in Levstik, so pravilno pojmovali svojo nalogo med nami, ako so delali na podlagi, ki je bila zgodovinsko dana: brez skokov od tradicionalnega slovenstva zavestno v smeri proti ostalemu južnemu slovenstvu. Mi, njih potomci, ne moremo in ne smemo drugače, ako hočemo dovesti vsakega posameznika do

omike in pojmovanja človeškega dostojanstva; ako hočemo, da bi bila omika ne samo ekstenzivna, ampak tudi intenzivna.

Gospodarsko stremimo po takšni ureditvi družbe, kjer vlada delo nad kapitalom in ne narobe.

Socializem pojmujem gospodarsko in ga ne smatram za svetovno naziranje v smislu določenega verstva ali modroslovja, ker je po svojem bistvu interkonfesionalen v pravem pomenu teh besed, t. j. ne identificira se z nobeno narodnostjo in z nobenim svetovnim naziranjem, dasi so njegove oblike nastopanja odvisne od značaja zemlje in ljudi, ki jim narodnost, verstvo ali modroslovje dajejo svoj pečat.

Lončar, Politika in zgodovina. Južno slovanstvo nam je geografično-političen pojem, ki vsebuje tudi Bolgare. Srbsko-bolgarsko vprašanje je treba rešiti v smislu bratstva, da se krivice v preteklo-

sti, ako naj bo južno slovanstvo celotno in edino, da zbere okrog sebe kot kristalizacijske točke ostale narode in države južnovzhodne Evrope v svrhu mednarodnega miru, resnične kulture in civilizacije. Balkan Balkancem!

Lončar, Politika in zgodovina.

Svoje dni smo drug drugega tožili Nemcem zaradi svoje lojalnosti, oziroma nelojalnosti, danes delamo to nasproti Srbom — vse iz golega strankarstva kot narod brez samozavesti, ki se ne more vživeti v vlogo enakopravnosti brata z bratom. Cankarjevi »Hlapci« postajajo tipični za sedanje slovenstvo: menjala se je oblika, a vsebina je ostala ista.

Svetovna vojna nam je rodila narodno revolucijo, ki še ni popol-

na, a na drugi strani je s svojimi vzroki in posledicami pospešila tudi socialno revolucijo. Gospodarski red, ki je na njem doslej slonela človeška družba, se ni izkazal niti za smotrno celoto; zato se mora na načelih pravičnosti in smotrnosti izdelati nova stavba.

Lončar, Politika in zgodovina.

Udejstvovanje socialne pravičnosti je aktualna zahteva sedanjosti, ki ne dopušča olajšanja. V boju med delom in kapitalom nastopamo proti zaslužnjemu delu po kapitalu, a pri tem poudarjamo socialno smotrnost, da se ne vezemo v naprej na nobeno stališče, ki ne bi bilo utemeljeno v domačih pridobitnih razmerah; zakaj slovenski in južnoslovanski socializem se morata organsko razvijati iz svojih tal.

Dnevne vesti.

Novo šolsko berilo. Kakor izveemo iz dobro poučenega vira, bomo dobili v doglednem času nove šolske čitanke za vse razrede ljudskih, srednjih, visokih in najvišjih šol. V vseh teh čitankah, ki jih bodo vpejljali samo v slovenske šole, bo natisnjeno berilo z naslovom: Čreva. V tem berilu bo stalo med drugim: »Črevo je najplemenitejši del telesa. V črevesu se najlepše leži. V črevesu je vedno dovolj hrane. Komur se posreči zlesti v črevo, zlasti v vladno, temu ni treba nikdar nič delati. Tak človek vedno lahko leži in jé. Bodite torej pridni in ubogljivi, ljubite otroke, da se vam v poznejši dobi odpro vrata skrivnosti in da zlezete v vladno črevo. Tako se boste izkazali kot vredne potomce onih slavnih svojih prednikov, ki so celo življenje polegali v raznih črevesih na čast in slavo svojega rodu in svoje domovine in svojega želodeca in žepa.« (Kakor nam poročajo od druge strani, izide celotno berilo v kratkem v »Slovenskem Narodu« in v »Jutranjih Novostih«.)

Nikola Pašić in »Avtonomist«. Pretekli teden je imel gospod Nikola Pašić iz Biograda v Biogradu velik govor v parlamentu, v katerem je povedal vse to, kar je »Avtonomist« povedal že zdavnaj pred njim. Tako je rekel, da Srbi nikdar ne bodo dali Hrvatske in Slovenije iz rok. In kaj je bilo zapisano že pred dvema meseci v »Avtonomistu«? — Mi smo rekli, »da dobre molzne krave noben gospodar ne podi iz hleva, ampak jo dobro priveže, da mu ne uide«. — O »sporazumu« je rekel g. Pašić, da ga ne bo. In kaj je stalo v »Avtonomistu«? — Mi smo rekli:

»Kdor ima v rokah blagajno in armado in policijo in žandarje, ni tako neumen, da bi zlepa dajal svojo moč in oblast iz rok in jo s kom drugim delil. Oblast si je treba priboriti.« — Takih točk je še več v Pašićevem govoru. Iz česar sledi, da je gospodin Pašić iz Biograda čisto pameten mož.

Pogovor za Ljubljano. Prva Ljubljanka (na sadnem trgu): »Moj Bog, kdo pa naj kupi kakšno sadje, ko je pa tako drago! Najbolj pametno bi bilo, da nihče več ne bi sadja kupoval, pa bi bilo kmalu cenejše!« — Druga Ljubljanka: »Kdo se pa naj potem baha? Kako pa naj pokažem, kakšnega moža imam, če ne z denarjem? Jaz takih češenj, ki so po 40 kron kilo, še ne pogledam, jaz kupujem samo take, ki so po 400 kron kilo in piščance po 1000 dinarjev! Mi smo mi. Če že nima, se pa vsaj bahamo!«

Znati je treba. Odkar so začeli uradniki zahtevati zvišanje svojih plač, so gospodje v Belgradu dolgo premišljevali, kako bi nevarnost povišanja davkov od Srbije odvrnili. Končno so uganili tako: Če hočejo uradniki dobiti več, je nam prav. Toda za to je treba novih davkov. Ta davek pa ne sme zadeti Srbije, ampak samo Hrvatsko in Slovenijo. In so šli in naredili davčni zakon, s katerim se bodo zvišali davki za nekaj sto procentov, ampak ne povsod naenkrat, ampak najprej v Sloveniji, potem čez nekaj let na Hrvatskem, v Srbiji pa o svetem Nikoli. Tako bodo slovenski in hrvaški kmetje plačevali nove davke ne samo za svoje uradnike, ampak tudi

sva muk pretrpela, toliko izgubila, sedmero otrok sem pod srcem nosila in se z njimi dovolj nanosila, sina edinca sem izgubila, izgubila sem moža, od šestere hčeri so komaj tri preskrbljene, uboga vdova sem — v našem starem gnezdu pa se šopiri kragulj in skuša izrinuti mene ubogo vdovo in kdo? Moj sorodnik, prvi sodnik ogrske krone — Andrej Bator. Gorje zemlji, kjer je pravica v takih rokah. Pišite vendar, gospod Palffy, svojemu gospodarju, da njegova stvar slabo stoji, pišite mu, da ima stara Heningovica trdo glavo, da je preštudirala vse svoje pravice, ki so v tej srebrni škrinji shranjene, da pozna vse vaše latinske zvižaje kakor kak advokat in da je noboste obrisali pod nosom: reci mu, da stojijo na moji strani junaški zetje Mihael Konjski, Mato Herenčen in Stjepko Gregorjanec, sin podbana Ambroza. In če preostaja Batoru od vojskovanja s Turki toliko časa, da se lahko udari z žensko, pa naj; tudi Urša bo znala ustreliti s kakim topom v to krivično sodniško tehtnico, saj je hči Meknicerja, krajiškega vojvode. In sploh čemu se prepira tukaj še! Jaz sem že lani vložila dve tožbi. Eno je oddal ob Martinovem moj zet Mihael Konjski banu Petru Erdödu proti Batorovcem, drugo pa sem sama poslala na sv. Elizabete dan kralju samemu v Požun proti Juriju Svesvetiškem. Kralj je ukazal preiskavo. Pa naj počí najprej sodba, in če bo treba, pozneje še puška!

Plemenitemu gospodu Palffyju je bilo čudno pri srcu, ko se je ta nevihta iz Heningovinih ust sipala na njegovo glavo. Prepaden je gledal čudno ženo, ki je z razpaljenim licem in žarečimi očmi hodila sem in tje po sobi, kjer se sedaj ni čulo drugega, ko udarjanje njenih pet ob kamniti tlak in težko sopenje njene razjarjene duše. Počasi pa si je Madžar opomogel.

„Vaša milost,“ je povzel kratko, „prav od srca mi je žal, da sem bil nehote vzrok, da ste se tako ujezili. Vi ste pravična ženska, vdova in mati. Krivica vas boli in po pravici. Izrekli ste resne, težke besede, našli velike krivice, in jaz, ki cenim vašo plemenito jezo, ne bom o njih dvomil. Moj milostni gospodar mi je natančno razložil, odkod izhaja in čigava je pravica na Susjedu in Stubici. Toda dasi vse krivice, ki ste jih tukaj doživeli, ne morejo iti na rovaš mojemu velemožnemu gospodarju, ampak prej neredu, ki je zavlada v tej kraljevini in v Ogrski po nesrečni bitki pri Mohaču, vendar priznava in obžaluje gospod kraljevski sodnik, da je mogoče tudi on nekoliko kriv, toda manj iz hudobije, kolikor vsled razdraženosti, ki vlada v teh nemirnih časih, in napačnih navodil ne vrednih služabnikov. Žal mu je in popraviti skuša vse, kakor je treba. Jaz sem torej znamenje mira in prosim vas, milostna gospa, da me nekoliko časa mirno poslušate.“

Palffy je umolknil in čakal, kaj bo gospa Uršula odgovorila.

„Govorite hitro in kratko!“ je odvrnila žena, ne da bi se ozrla na poslanca, in je s prekrizanimi rokami začela gledati skozi okno na ravnino. Tedaj je Madžar začel:

„Posestvo, za katero gre, namreč Susjed in Gornja Stubica, je veliko in rodovitno. Od Stenjevega sega tje do štajerske meje na Sotli od Stupnika do blizu Bistrice. Tukaj so njive, travniki, vinogradi, gozdi, pašniki, pristave, kleti, mlinci, dva trdna grada in veliko število krepkih, pridnih kmetov. Tako ni čudno, da so se ga mnogi polakomili, toda tudi nobena dvoma ni, čigavo prav za prav je. Po dednem pravu je polovica last rodbine Heningov, polovica pa Batorov, ker je pokojna gospa Kata, rojena Rozgonj, mati gospoda kraljev-

skega sodnika, bila tudi iz rodu Heningovih. Ta brezdvomna pravica pa se je s silo kršila, kakor ste omenili tudi sami, v onih žalostnih časih, ko sta se Ferdinand Habsburški in Ivan Zapolja vlekla za ogrsko krono in ko so poleg vsega še po tej kraljevini razsajali Turki. V takih nemirnih časih se še najjasnejša pravica težavno varuje. Ko seza kak vladar za novo krono, mu je prva skrb, da zbere okoli sebe kolikor mogoče mnogo močnih pristašev in tako se lahko zgodi, da v njihovo korist in lastni hasek iztrga kak list iz knjige pravice. V takem boju ne gleda na pravico, ampak na usluge. Moj gospodar je stopil na Ferdinandovo stran in ravno tako tudi pokojni gospod Andrej Hening, ali kakor se je prej po svoji rodbini imenoval, Teuffenbach, kar je tudi popolnoma razumljivo, ker je bil Nemec. Toda kralj Ferdinand je posestvo poklonil najprej svojemu konjušniku, kar ni nič čudnega. Španec ima sladek jezik in je vedno v kraljevi bližini. Pozneje ga je dal Simon Erdödu, zagrebškemu škofu; tudi to ni nič čudnega. Obitelj Erdödiv je bogata, silna, junaška, in malo kdo izmed njih je bil tako trd in neupogljiv, tako vztrajen in smel, kakor pokojni škof Simon, glavni stebel Zapolje na Hrvaškem, ki bi mu Ferdinand bil dal še več ko Susjed in Stubico, samo da bi ga pridobil za habsburško stranko. O generalu Kacijanariju je mislil, da je močan in da bo znal pregnati strašne Turke, dokler se ni pokazalo, da so ga Turki podkupili. Tako se je povsodi vprašalo samo za tem, kdo je na korist novemu vladarju, nikdar pa ne, kdo ima kako pravico. Nazadnje so Batorovci in Heningovci vendar pregnali te vsiljence. Leta 1559 je potrdil kralj Ferdinand v Lincu obitelji Batorovi in Heningovi last posestev Susjeda in Stubice.“

(Dalje prihodnjič.)

za srbske. Kar se med »brati« tudi spodobi. Kakšno reč »bratovsko« deliti se pravi namreč razdeliti je tako, da dobim jaz večji kos!

Pamet je srečala »Avtonomista«. Tako smo brali tiskano pretekli teden v glavnem glasilu slovenskih klerikalnih radikalcev, v »Jutranjih Novostih«. — Obžalujemo, da mi o »Jutranjih Novostih« kaj podobnega še ne moremo trditi.

Radikali in demokratje v Sloveniji. Grozeča nevarnost zvišanja števila uradnikov je nekaterim gospodom napolnila — na, recimo: srca, in bežali so iz demokratskega tabora pod radikalno streho, kar so jih pete nesle. Ta beg je gledal tudi dr. Zerjav, vodja demokratov. Pa se ni prav nič ustrašil, ampak smejal se je kar na zvišanje in dejal: »Kar naj gredo! Ko bo pa nevarnost minila, bodo že prišli lepo nazaj, vsi, prav vsi do zadnjega.« Dr. Zerjav že pozna svoje tiče, ker je tič!

Obupni kliči! »Slovenci, posrbite se!« — če ne, g. dr. Niko Župančič ne bo nikdar več minister. — »Slovenci, posrbite se!« — če ne, narodno-napredna stranka ne bo nikdar več gospodarila in mesarila na ljubljanskem magistratu. — »Slovenci, posrbite se!« — če ne, gospod Ivan Hribar ne bo nikdar več veleposlanik ali pa pokrajinski namestnik. — »Slovenci, posrbite se!« — če ne, vas bodo Srbi kar prepustili Lahom ali pa Avstrijcem. — »Slovenci, posrbite se!« — če ne, vas ne bodo dali niti Lahom niti Avstrijcem, ampak vas bodo kar Srbi obdržali in »batinali«. — »Slovenci, posrbite se!« — če ne, bo radikalne stranke v Sloveniji konec in »Jutranje Novosti« bi prenehale izhajati.

Cirilica. V časopisih beremo, da bodo v Rusiji odpravili cirilico in uvedli latinico. — Zato bodo pa cirilico vpeljali v Sloveniji, da nas bo razumel cel svet.

Kako govori Radić o kralju »Slovenski Narod« poroča, da je govoril na nekem shodu Radić o kralju tako, »kot bi mešal zelje s fižolom«. — Kaj zelje s fižolom ni dobra in izvrstna jed?

Kaj dela Ljubljana celo leto? Mr-hrrrrr - mr-hrrrr - phhh-phhh....

Važna mesta. Važno evropsko mesto je Helsingfors. Ko je izbruhnila revolucija v Rusiji in je bila cela dežela odrezana od sveta, da sploh nihče ni mogel nič vedeti, kaj se v Rusiji godi, so iz Helsingforsa vedeli poročati vse natanko, kaj se v Rusiji godi. — Drugo tako mesto je Lugano ob švicarsko-laški meji. Tam so za časa svetovne vojne vedeli, da se je odpeljal avstrijski »landšturmar« Janez Porenta iz Kobilje Glave št. 97, 52 let star, s praznim nahrbtnikom 32. maja leta 1918. ob 7. uri 67 minut zjutraj »na Tirol«. — Danes dela tema dvema mestoma občutno konkurenco Caribrod ob srbsko-bolgarski meji. O revoluciji v Bolgariji nihče nič pravega ne vé, samo »potniki iz Caribroda« vedo vse. Potniki iz Caribroda v prvem vagonu pripovedujejo, da je Stambolijski še živ, oni iz

drugega vagona pa vedo, da je že ubit. In take odpadke »potnikov iz Caribroda« pobira danes vse časopisje in jih ponuja svojim vernim bralcem, dasi zna zadnji ljubljanski postopač veliko lepše in boljše lagati kakor vsi »caribrodski potniki«.

Vlada, uradniki in zvišanje plač. Kakor izvemo iz dobro poučenega vira... že prihodnji teden. Ali pa: Kakor vedo povedati »potniki iz Caribroda«... že prihodnji teden.

Nagovor na slovenski narod. »Bratje Slovenci! Vi Slovenci ste nespametni in silno domišljavi ljudje. Tako nespametni ste, da se upate celo trditi, da ste poseben narod! Vi — pa poseben narod! Ali ne veste, da so to samo Srbi! Vi pa niti pleme niste, niti navadno pleme, kajti do visoke časti plemena so se povzpeli samo še Arnavti in pa nekaj boljših zamorskih rodov in tam v Afriki. Vi, dragi bratje Slovenci, bi morali vedeti, da ste čisto navadni podeželski psi ali pa dolgorilčni prasei. Vi ste čisto navadni svinjski psi ali pa pasje svinje. Vidite, dragi bratje Slovenci, tako morate vi govoriti o sebi, kakor o pseih in o svinjah, ne pa da ste narod! Kajti samo takrat, če boste sami vedno in vedno o sebi govorili, da ste navadni prasei, se Vas bodo Pašičev gospod iz Biograda usmilili in Vam bodo dali nekaj plesnjivih eukerčkov. Pa še teh ne bodo dali Vam, ampak nam, ki Vas tako lepo učimo. Kako pa naj mi sicer postanemo deležni belgrajskih vladnih dobrot, če boste Vi, ki ste prasei, vedno govorili, da ste narod? Ali naj mi zaradi Vaše ošabne zabikanosti na večno čakamo na belgrajsko milost, mi, ki smo po volji božji in po svoji puhloglavi domišljavosti edino pravi in poklicani voditelji naroda, pardon, psov in svinj? Torej na kolena Vi vsi pred častitljivo brado gospoda Pašiča iz Biograda, da nam bo namečkal nekaj stodinarskih papirčkov v naše žepe, ki so že ravno tako prazni kot so prazne naše glave, ali pa da nam bo dal nekaj hofratskih naslovčkov. Tako morate govoriti Vi vsi in čim prej pristopiti ali k demokratski ali h klerikalno-radikalni ali pa k napredno-radikalni stranki, da se bo dobro godilo nam. Kako se bo pa godilo Vam, zato se pa sami brigajte! Vredni itak niste niti počene pare, dokler nas ne ubogate.« — Take in podobne govore govori in piše zlasti en del »slovenske« inteligence (??) slovenskemu ljudstvu dan za dnem. In ljudstvo, slovensko ljudstvo — molči! Ali ima mogoče »slovenska inteligence« prav?

Hotel sv. Duh ob Bohinjskem jezeru se nahaja v najlepši legi in ima na novo opremljene sobe z vpejlano električno razsvetljavo. Izvrstna kuhinja. Cene zmerne. Priporočamo.

TRBOVELJSKI PREMOG IN DRVA ima stalno v zalogi vsako množino. Družba Ilirija, Ljubljana, Kralja Petra trg 8. Telefon 220.

Čevlji z znamko „Peko“ domačih tovarov Peter Kozina & Ko. so priznано najboljši in najcenejši. — Dobite jih povsod. Glavna zaloga: Ljubljana, Breg št. 20, na drobno Aleksandrova cesta št. 1.

Gospodarstvo.

Občinsko gospodarstvo.

(Dopis iz ljubljanskih občinskih krogov.)

Od novega občinskega sveta ljubljanskega je pretežna večina volilcev pričakovala treznega, širokopoteznega gospodarskega dela in ustvarjanja. Saj se je ob volitvah ravno o teh rečeh veliko govorilo. Nočemo grajati, ker bi bili morda prenagli; hočemo le opozoriti na nekatere reči, ki jih ne razumemo. Tista časopisna poročila o sejah na ljubljanskem magistratu nam, volilcem, ne nudijo zadosti vpogleda v načrte in program bodočega občinskega ustvarjanja. To kar smo doslej videli pozitivnega je malo; zgolj povešanje plač uslužbenstva. Tudi pravo stanje o dohodkih in izdatkih nam ni znano. Kar me sili, da pišem je to, da nekateri reči res ne razumem.

Predvsem je tu cestna železnica, ki je potrebna kritike. Naravnost zanič je promet na dolensko stran. Naloga občine je, da to železnico spopolni in zveže tudi z delavskimi in obrtniški predkraj. Na eni zadnjih sej se je o tem tudi govorilo, toda obč. svet je samo dovolil povešanje tarifa na 6 kron. V nobenem mestu ni tramvaj tako slab in drag kakor v Ljubljani. To povešanje tarifa znaša ravno polovico, to je 100%, ako se primerja predvojni tarif in se računa današnja cena premoga odnosno električnega toka ter plača osebja, — kar je merodajno za amortizacijo obrata, — katere cene so poskočile za največ 60% predvojnne vrednosti. Ali se ne more tuje kapitalistične družbe prisiliti, da izroči tramvaj občini? Mislil, da bi se našla primerna sredstva, pa seve ne takšna, da se družbi nudi le ugodnosti še večjega dobička. Ta sklep ni bil nič premišljen!

Nadalje je občinski svet v eni zadnjih sej sklenil, da prevzame večino deležev pri opekarni „Emona“ v namenu, da si občina zagotovi opeko po primerni ceni za svoje gradbe, ki jih namerava. Stanovanjsko vprašanje bo morala občina vendarle nekako rešiti. Postati bo morala sama podjetnik ali pa v družbi z interesi, ki nimajo nobenih stanovanj ali pa le nezadostna, v kletih, vagonih, barakah in vročih podstrešjih. Mislili smo, da je pristop občine k „Emoni“ prvi korak k realizaciji stanovanjskega vprašanja, o čemer se je na shodih veliko govorilo. Na naše začudenje pa so prinesli listi vest, da je g. župan tisti sklep zopet sistiral in da mu je za to dal potrdilo nek akcijski odbor

večinskih strank. Na cesti sem čul, da je baje dobila občina več ponudb za nakup opeke po nizkih cenah, menda po K 1.80 za komad. To se mi čudno vidi, ker je občinski svet nedavno sklenil zidati še eno hišo za „Bežigradom“, pa je delo oddal kar brez razpisa. Opeka za to hišo je bila kupljena po K 2.80 na mestu opekarni odnosno po K 3.20 na mestu stavbe, in sicer kar 400.000 komadov. Če so gornje govornice resnične, potem bi si občina pri novi stavki samo pri opeki lahko prihranila celih K 400.000.— „Slovenski Narod“ se je zelo zgražal nad soudeležbo pri „Emoni“, kakor se vidi ne zaman.

Nadalje se mi zdi, da je bil dovoljen prevelik kredit za tlakovanje cest. To delo je res potrebno, ampak je veliko bolj nujnih vprašanj, tako arovizacije, stanovanj in elektrarne. Ali na magistratu ne vedó, kako nujno potrebna je elektrarna? Ne samo da nimamo dovoljno luči po zimi, ampak tudi obrtnija se ne more razvijati brez električnega pogona. Če pa ne bo napredovala obrtnija in industrija, tudi dela ne bo in če dela ni tudi kruha primanjkuje.

Velike so gospodarske in socialne naloge, zato bi radi enkrat čuli kaj vse in kako se namerava ustvariti. — Po mestu se govori razne reči. Govori se tudi, da vlada ne bo izročila občini „Mestne hranilnice“, ker se izgovarja na — komuniste, katerim ne zaupa denarja.

Napisal sem te-le vrstice v dobrohotni nameri, da opozorim pristojne kroge pravočasno na to in ono. Vam, gosp. urednik, pa se zahvaljujem za objavo tega dopisa.

— n. — n.

IZDAJA LJUBLJANSKA ORGANIZACIJA SLOV. AVTONOMISTOV. Odgovorni urednik Jože Petrič. Tiskarna J. BLASNIKA NASL. v Ljubljani.

Vaše blagorodje!

Kdor hoče imeti dobro slikarsko delo s pristnim blagom naj se obrne na:

Fr. P. Stare

slikarski mojster v Ljubljani Florjanska ulica št. 16.

Pisalni stroji

in potrebščine, mehanična delavnica (popravljalnica)

BARAGA,

Ljubljana, Šelenburgova 6/I.

Berite

ravnokar izišlo brošuro „Jugosloveni, Slovani in Jugoslovani“, ki je najboljši politično-kulturni spis, kar jih je bilo napisanih po vojni. Naroča se pri upravi našega lista. Cena Din 5.—, s poštnino 25 para več.

„LIPA“ zadruga mizarjev

z. o. z. v št. Vidu nad Ljubljano je otvorila

svoj obrt

Prevzema vsa stavbena in pohištvena dela po konkurenčnih cenah. — Delo solidno. — Postrežba točna.

Stalna zaloga mizarjskih in tapetniških izdelkov.

BERSON

gumijeve pete in potplati so se pocenili!

V Bohinj!

V najlepši legi ob Bohinjskem jezeru se nahaja **hotel Sv. Duh** s 30 opremljenimi sobami in novo vpeljano električno razsvetljavo v sobah. Čolni

in kopališče na razpolago. Izvrstna kuhinja. Postrežba točna in solidna. Cene zmerne.

Za mnogoštevilen obisk se priporoča

Feliks Seljak, hotelir.

Teodor Korn, Ljubljana

Poljanska cesta št. 8

se priporoča cenj. občinstvu za izvrševanje vseh

kleparskih in vodovodnih instalacijskih del kakor tudi za pokrivanje streh.

Vsa stavbinska in kleparska dela v priznani solidni izvršitvi. Proračun brezplačno in poštne prosto. Popravila točno in po najnižji dnevni ceni. Ambalaža in pločevine.

Valentin Vojska

pleskar in ličar,

Ljubljana, Cerkevna ulica 11.

se priporoča slavnemu občinstvu za vsa v to stroko spadajoča dela.

Cene zmerne. Delo solidno.

Alojzij Lenček

stavbeni in galanterijski klepar

Ljubljana, Sv. Petra cesta št. 29.

Se priporoča za vsa v to stroko spadajoča dela. - Cene zmerne. - Delo solidno.

IVAN JAX IN SIN

LJUBLJANA, GOSPOSVETSKA C. 2.

Šivalni stroji

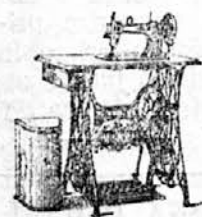
10 letno garancijo

izborna konstrukcija in elegantna izvršitev iz tovarne v Lincu. Ustanovljena l. 1867. Došlo je ravnokar večje

število strojev za vsako obrt. Vezenje poučuje brezplačno.

Pisalni stroji Adler in Urania.

Cenik zastoj in franko.

Kolesa iz prvih tovarn:

Dürkopp, Styria, Waffrad in motorete na prvo kolo.

Popolnoma varno naložite svoj denar v

VZAJEMNI POSOJILNICI V LJUBLJANI

r. z. z. o. z.

sedaj poleg nunske cerkve po leti l. 1923 v svoji lastni palači ob Miklošičevi cesti poleg hotela „Union“.

Hranilne vloge se obrestujejo po 6% brez odbitka rentnega in invalidskega davka. Vloge v tekočem računu se obrestujejo po 5 1/2%.

Hranilne vloge vezane na dobo pol leta po 6 1/2%.

Večji vezani zneski se obrestujejo po dogovoru.

Prometni zavod za premog d. d. v Ljubljani

prodaja iz sloven. premogovnikov velenjski, šentjanski in trboveljski premog

vseh kakovosti v celih vagonih po originalnih cenah premogovnikov za domačo uporabo, kakor tudi za industrijska podjetja in razpečava na debelo

inozemski premog in koks vsake vrste in vsakega izvora ter priporoča posebno

la čehoslovaški in angleški koks za livarne in domačo uporabo, kovaški premog, črni premog in brikete.

Naslov:

PROMETNI ZAVOD ZA PREMOG d. d. centrala v Ljubljani, Miklošičeva cesta 15/II. Podružnica v Novem Sadu (Bačka).

Najboljša in najsigurnejša prilika za štedenje!

Ljudska posojilnica v Ljubljani

Miklošičeva cesta št. 6 (tik za franč. cerkvijo)

obrestuje hranilne vloge in vloge na tekočem računu od 1. januarja 1923 po

5%

brez odbitka rentnega in invalidnega davka.

Ljudska posojilnica v Ljubljani je največja slovenska posojilnica in je imela koncem decembra 1921 nad 110 milijonov kron hranilnih vlog in nad 1,100.000 kron rezervnih zakladov. — Posojila se dovoljujejo na osebni kredit (proti menici), na hipoteke in v tekočem računu.

Trgovska banka d. d., Ljubljana

PODRUŽNICE:

Maribor, Nova mesto, Rakek, Slovenjgradec, Slovenska Bistrica

Šelenburgova ulica številka 1.

(PREJ SLOVENSKA ESKOMPNA BANKA)

KAPITAL IN REZERVE DIN 17,500.000

Izvojuje vse bančne posle najtočneje in najkulantneje.

Brzojavni: Trgovska

Telefoni: 139, 146, 458

EKSPozITURE:

Konjice, Meža-Dravogr., Ljubljana (menjalnica v Kolodvorski ulici)